

Henkka Heleniuksen haastattelu: Tyhjästä nousi Vanhan Hämeen kyläntien asutus

TYHJÄSTÄ NOUSI VANHAN HÄMEEN KYLÄNTIEN ASUTUS

Konalassa Vanhan Hämeen kyläntien varrella on taloja vieri vieressä. Vielä 1940-luvun lopussa ja 1950-luvun alussa tietä reunusti vain metsäkaistale ja sen toisella puolella riitti aukeita peltoja Malminkartanoon saakka. Päivittäinen autoliikenne oli vähäistä.

Henrik Heleniuksen perhe oli ensimmäisten Vanhan Hämeen kyläntien asuttajien joukossa. Heleniusten tontti ostettiin vuonna 1946 elokuussa Ramsaylta. Heleniusten lautapäällysteinen hirsitalo tuotiin Petäjävedeltä koottavaksi osoitteeseen Vanha Hämeen kyläntie 24. Taloa rakennettiin vuosina 1947-49. Vuosina 1952-53 perhe rakensi myös talous- ja saunarakennuksen. Saunarakennus ja toimiva kalliokaivo kuuluvat pihapiiriin edelleen. Saunarakennuksessa sijainnut ulkokuusi purettiin pois vasta kymmenisen vuotta sitten.

Vanha Hämeen kyläntie 24 heinäkuussa 2004

Koko perhe osallistui talon rakentamiseen. Otto-isä ja perheen vanhin poika Erik tekivät raskaimmat työt. Äiti hoiti maalauksen ja tapetoinnin. Poikien Henkan ja Kyöstin tehtävänä oli naulojen kiskominen laudoista ja naulojen suoristaminen. Tämä ei aina poikia miellyttänyt ja he livistivät mukavampiin harrastuksiin. Silloin he saivat isältä kuulla kunniansa! Henkka, Heleniuksen pojista keskimäinen, oli nelivuotias kun taloa alettiin rakentaa.

Isä toimi ylipostimiehenä ja Oulunkylän seurakunnan kanttori-urkurina. Perheen äiti Hilma hoiti ajan tavan mukaan kotia.

Henkkaa yhdeksän vuotta vanhempi, eläkkeellä oleva Erik-veli asuu nykyään Kangasniemellä, Kyösti-veli Hakuninmaalla.

Henkan harrastuksiin on kuulunut VPK-toiminta ja eri urheilulajeja. Jääkiekko ja moottoriurheilu ovat olleet mieluisia. Henkka on tällä hetkellä Pitäjänmäen Tarmon hallituksen puheenjohtaja. Lisäksi hän on harrastanut puutarhanhoitoa, mökkeilyä ja marjojen poimintaa. Myös venematkailu ja merellinen lomailu ovat kuuluneet Henkan ja hänen Linda-vaimonsa harrastuksiin jo parikymmentä vuotta.

Nuorten tapaamispaikkoja Konalassa ja Pitäjänmäellä

Eräs nuorten kokoontumispaikka oli Burmanin kioskin luona Konalantien ja Vanhan Hämeenkylläntien kulmauksessa vastapäätä Konalan kirkkoa. Kioskin paikalla on nykyään pihlajia ja jakeluyhtiön lehtilaatikoita. Samassa risteyksessä oli bussien päätepysäkki ja bussinkuljettajien ja -rahastajien taukopaikka. Ennen kioskin hoitamista Burman asui naapuritalon yläkerrassa poikamiehenä.

Toinen hieman varttuneemman nuorison suosima kokoontumispaikka oli Tuiskulan portilla Lyytikäisten autotallin edessä (nykyisellä Kylväjäntiellä), minne varsinkin moottoripyöräilijät kokoontuivat.

Pitäjänmäentien ja Konalantien risteyksessä, nykyistä Pub Stobea vastapäätä radanpuoleisen kallion vieressä oli kolmas nuorten suosima tapaamispaikka, Karuselli-kioski. Pub Stoben paikalla oli Varubodenin kauppa isoine hiekkapihoineen. Karuselli-kioski purettiin 60-luvun loppupuolella, Varubodenin talo sitä ennen.

Nuoret tapasivat toisiaan myös Reimarlan puolella Marian baarissa, joka sijaitsi Eljaksentie 9:ssä vastapäätä junarataa ja vanhaa Turuntietä, missä aiemmin oli Gulfín huoltoasema. Baarista sai kahvia ja pilsneriä. Sen emäntä Kaisa Vuorinen, topakka neiti-ihminen, piti baarissa hyvää järjestystä. Kaisalla oli mansikkasulhanen, mies joka tuli morsiantaan tapaamaan vain mansikka-aikaan. Baari toimi 5 – 6 vuotta, sen jälkeen sen tilalle tuli lähetyseuran toimisto ja temppeli.

Vanhassa Brankkarissa Turuntie 2:ssa, missä nykyään on STA:n bussivarikko, järjestettiin tansseja kerran viikossa. Brankkari purettiin vuonna 1965.

Liikenne

Tuohon aikaan yksi bussin nro 26 pysäkeistä oli Tuiskulan portin lähellä. Bussi oli lempinimeltään frenkkeli silloisen kaupunginjohtaja Erik von Frenckellin mukaan. Bussi kulki nykyisen Kehä I:n notkosta mutkitellen Åbergin ja Gärkmanin aidan vierestä Ruskeasuolle, jossa piti vaihtaa raitiovaunuun nro 10. Tätä yhdistelmää kutsuttiin runkolinjaksi. Bussilla nro 25 pääsi Vanhaan Kaarelaan (Kårböle).

Ambulanssin virkaa toimitti vanha henkilöauto, harmaa kantti x kantti -ajokki, jolla esimerkiksi Marita Kettunen muistaa kulkeneensa kulkutautisairaalaan tulirokkoaan hoitamaan vuonna 1942.

Tienviittakivi monine osoitteineen, joka sijaitsee tällä hetkellä lähellä Konalan kirkon bussipysäkkiä, on Marita Kettusen mukaan alkujaan kauppias Nymanin pystyttämä – Nyman myi munia ja hänelle oli tärkeää, että ostajat löysivät oikeaan osoitteeseen.

Porantie rakennettiin 50-luvun alussa vetiselle ja pajukkoiselle, viljeltäväksi kelpaamattomalle maalle. Kansan suussa siitä tuli Tannerin tie. Konalantie oli ennen Vanha Nurmijärventie.

Vanhan Hämeenkylläntien kunnossapito

Vanhan Hämeenkylläntien pölyämisen vähentämiseksi sille levitettiin 1950- ja -60 -luvulla kuorma-auton lavalta suruttomasti jäteöljyä sitomaan pölyä. Helsingin kaupunki levitti tielle lipeää ja savea. Silloin ei pohdittu mahdollisia ympäristölle tai pohjavedelle aiheutuvia vahinkoja. Tie saattoi Löfmanin kohdalla Helsingin ja Espoon rajalla olla kelirikko-aikaan viikon, jopa kahden verran ajokelvoton. Tietä käyttivät Friherrsin bussit, Otalampi-Vihti -bussit ja kuorma-autot. Kaupunki pystytti lumiaitoja muun muassa Tuiskulan kohdalla alkavalle aukealle pellolle estämään lumen kinostumista tielle. Kun alueella ei ollut montaakaan rakennusta, tuuli pääsi esteettä puhaltamaan avoimien kenttien yli. Henkka on pohtinut, saiko Tuiskula nimensä juuri sen ympärillä pyörivästä ainaisesta tuulesta ja tuiskusta.

Pikkuteiden auraus hoidettiin usein hevosella ja puuauralla. Hiekoitus tapahtui kuorma-auton lavalta, mistä kaksi miestä heitteli lapiolla hiekkaa tielle.

Kunnallistekniikkaa alettiin rakentaa vuonna 1968, jolloin rakennettiin myös jalkakäytävät. Vanha Hämeenkylläntie asfaltoitiin 1970-luvulla.

Terveystenhoitoa ja elokuvia

Pitäjänmäen kuuluisin lääkäri Gunnar Fagerström asui ja piti vastaanottoaan Pitäjänmäentie 33:ssa Varubodenin naapurina. Hän hoiti potilaitaan ammattitaitoisesti, mutta varsinkin naisväki arasteli häntä hänen ronskien puheittensa ja otteittensa vuoksi.

Fagerströmin äiti hoiti alueen ainoaa elokuvateatteria, jonka nimi oli Bio Rei. Elokuvateatterin ohjelmistossa oli lännen filmejä, Eddie Constantinen filmejä, sotaelokuvia ja joitakin elokuvia myös lapsille (Lumikki ja seitsemän kääpiötä). Lippujen hinnat olivat kohtuullisia. Lauantaisin ja sunnuntaisin Bio Reissä oli kaksi näytöstä, arkisin yksi. Joskus rukouslauantaisin urheiluseura vuokrasi elokuvateatterin yksityiseen käyttöönsä. Tanssit ja elokuvat olivat kiellettyjä, mutta yksityisesti saatettiin kuitenkin esittää jokin siisti, mahdollisesti luontoaiheinen elokuva. Elokuvateatterin talossa oli myös kemikalio- ja tupakkakauppa sekä parturi.

Koulunkäyntiä

Henkka kävi kuusi luokkaa Konalantiellä olevaa ruotsinkielistä kansakoulua. Häntä opetti Axel Lindgren, jolla oli aina tumma puku, valkoinen paita ja solmuke.

Opettaja Axel Lindgrenin luokka, Henkka on toisessa rivissä keskellä kuvaa.

Opettaja Lindgrenin alle kouluikäinen poika kuoli tapaturmaisesti juostuaan Konalantielle avautuvasta koulun portista auton alle. Muutama vuosi tämän traagisen tapahtuman jälkeen portti siirrettiin toiseen paikkaan. Sitä ennen oppilaat saivat toimia koulunsa liikennepoliiseina koulutovereidensa suojana. Kaksi oppilasta kerrallaan hoiti tehtävää Seis-kilven ja asiaankuuluvien rähinäremmien kanssa.

Henkan nuorempi veli Kyösti kävi samaa koulua kaksi luokkaa alempana. Henkka jatkoi opintojaan Kruununhaassa kauppalinjalla, mikä ei kuitenkaan tuntunut omalta alalta. Hän kouluttautui sitten ammattikoulussa ensin puusepäksi ja sen jälkeen auton sähköasentajaksi.

Kauppoja, baareja, ravintoloita ja muita palveluja

Lähimmästä kaupasta, joka oli Gärkmanin kauppa Nybackassa Vanha Hämeenkylläntie 63, sai tarvittavat ruokatavarat. Sinne oli Heleniusten talosta matkaa noin 800 metriä.

Gärkmanin kauppa.

Pojat hakivat maidon ja kananmunat iltaisin Vähätuvan (Lillstun) maatilalta Liljeströmiltä. Nybackassa (Uusmäessä) oli 1960- ja 1970-luvulla myös Vanha Hämeen kyläntie 52:ssa taloustavara- ja kauppa, josta sai erilaisia kodin tarvikkeita. 1950-luvun alussa oli Vanhan Hämeen kyläntien ja Sotilaspellontien kulman rapatussa puutalossa osoitteessa Vanha Hämeen kyläntie 9 Jalkasen kauppa. Jalkanen vuokrasi kaupan Elannelle, joka hoiti sitä toistakymmentä vuotta.

Aittatie 11:ssä oli Koskisen kauppa ja baari, joiden lopetettua toimintansa paikalle rakennettiin kaksi kerrostaloa. Santos-baari sijaitsi nykyisessä apteekin talossa Konalantie 10:ssä. Riihipellonkujan ostoskeskuksessa, vanhassa ostarissa, oli muiden kauppojen lisäksi kemikalio- ja paperikauppa. Sen tilalle tuli sittemmin kukkakauppa ja kioski, jotka myöhemmin muuttivat pois. Vuodesta 1996 alkaen tiloissa on toiminut kebabravintola Dilber. Vanhassa ostoskeskuksessa oli myös K-Kauppa, Elanto, posti ja Postipankki sekä tilitoimisto. Nykyään näissä vanhan ostarin rakennuksissa toimii Dilberin lisäksi hammaslääkäreiden vastaanotto, Pub Keidas ja leipomo. Riihipellontie 1:ssä oli 1960-70-luvulla itsepalvelupesula, jota Heleniuksikin käyttivät. Sen jälkeen tiloissa toimi Konalan Fysikaalinen Hoitolaitos. Hoitolaitoksen lopetettua toimintansa tilat olivat jonkin aikaa tyhjiä. Niihin siirtyi keuhällä 2004 Mikkari eli Mikko Kääriäisen kahvila & leipomon myymälä.

Kyläkirkontiellä, nykyisessä Piispantie 6:ssa, toimi HOK:n kauppa ja sen päädyssä Seitsemän Veljeksien Baari (sittemmin Grilli Buccaneer) sekä kampaamo. Kun rakennus purettiin, tilalle rakennettiin 1990-luvun lopussa Apteekkien Eläkekassan kerrostaloja. Reimarlassa oli HM:n kauppa Henrikintien ja Lauritsantien kulmassa, missä nykyään on päiväkotitaneli. Sylvesterintiellä oli Fagerströmin eli Faksan kauppa, myöhemmin Vesterisen ruokakauppa, jonne oli vastapäisistä koulusta lyhyt matka. Siirtolapuutarhan alueella oli Elannon kauppa. Siirtolapuutarhassa asuttiin ympärivuotisesti, kunnes alue jäi Kehä I:n alle. Vieläkin on paikalla orapihlaja-aitoja ja monenlaisia puutarhakukkia muistuttamassa siirtolapuutarha-ajasta.

Jännetiellä toimi Pitäjänmäen Elanto ja Mäkkylässä Turuntien tuntumassa Elanto, Ritolan kauppapuutarha, kenkäkauppa ja Vilkkosen kauppa osoitteissa Pitäjänmäentie 57 ja 59.

Urheiluharrastuksia

Malminkartanon Plotti oli paikka, missä opeteltiin uimaan. Nykyisen Hankasuontien S-Marketin lähellä, Konalan Renkaan ja A 24-huoltoaseman takana, jossa on sepelikenttä, oli tämä parin metrin syvyinen, noin 50 metrin pituinen kirkasvetinen hiekkakuoppa. Kerrotaan, että paikalle

olisi pudonnut sodan aikana pommi ja syntynyt kuoppa oli täyttynyt vedellä. Pojat istuttivat lammikkoon ruutanoita. Ennestään siinä eleli runsaasti iilimatoja, joita yritettiin keppien avulla noukkia vedestä pois. Mustalaiset juottivat ja pesivät joskus Plotissa hevosiaan ja saivat nuhteita, kun näin likasivat uimaveden. Monet lähiseudun asukkaat, muiden muassa Henkan äiti, kävivät Plotissa uimassa jopa jäiden tuloon asti.

Aittalehdon puiston paikalla oli luonnonlampi, josta Liljeströmin karja kävi juomassa. Pojat ahkeroivat lammella kuin majavat padoten laskuojaa saadakseen suuremman luistelujään sillä seurauksella, että vesi nousi naapurinsetä Oksmanin autotalliin ja kiukustunut mies ryhtyi puhkomaan poikien patoihin aukkoja.

Pojat toivat ämpärikaupalla lampeen Plotista onkimiaan ruutanoita. Kalat viihtyivät ja lisääntyivät lammessa, kunnes eräänä erittäin kuivana kesänä lampi kuivui kokonaan.

Lammen jäällä luisteltiin talvisin. Henkan isä teki luistinradalle ison napakelkan, jossa sai pitkän aisan ansiosta huimat vauhdit. Lammen päälle rakennettiin myöhemmin lasten leikkipuisto hiekkalaatikoineen ja telineineen. Puisto on vieläkin käytössä.

Aittatien ympäristö oli aidattua aluetta nykyiselle Sotilaspellontielle asti. Aittatie loppui Ekholmin taloon, jonka numero oli 9. Iso oja oli rajana laidunmaan toisella puolella.

Laidunalueella pelattiin jalkapalloa ja muutaman reiän golfiakin. Pojat olivat saaneet golfiin tuntumaa toimiessaan Talin alueella mailapoikina. Lehmät pitivät huolen siitä, että ruoho pysyi lyhyenä! Kyntäjätien ja Äestäjätien kulmauksessa, nykyisen rivitaloyhtiön Kyntäjätie 9:n sisäpihassa oli pohjaton suo ja mutalammikko, jonka jäällä talvisin luisteltiin. Äestäjätie 11, missä nykyään on päiväkotia Karhi, oli suosittu leikkipaikka. Painiityn iso mäki oli hyvä hiihtopaikka. Myös yleisurheilua harrastettiin. Kun 50-luvun loppupuolella alettiin rakentaa alueelle kerrostaloja, moni hyvä leikkipaikka hävisi.

Alkuaikoina oli samanikäisistä leikkiveroista pulaa.

Kesäisin ja talvisin ajettiin polkupyörillä myös skramleeta Konalan maastoissa ja leikkipuiston jääradalla. Kerran eräs kuorma-autoilija seurattessaan Henkan taidokasta takapyörällä ajoa Vanhan Hämeenkylläntie 11:n eli Lahtiluoman talon kohdalla menetti autonsa hallinnan. Auto pyörähti nurin Sotilaspellon kulmassa olleeseen sementtilaatikkoon.

Myöhemmin polkupyörät vaihtuivat moottoripyöriksi. Tätä urheilumuotoa nimitetään nykyään motocrossiksi.

Vettä! Vettä!

Koska kesä 1951 oli erittäin kuiva, jouduttiin turvautumaan vesikärryjen apuun. Helsingin Sanomissa oli asiasta pieni uutinen ja kuva, jossa Henkka on noutamassa vettä vesipostista eli hevosen vetämästä vesitankista: Pitkän poudan takia ovat useat kaivot Helsingin ympäristössä kuivina. Pitäjänmäellä joudutaan pitkienkin matkojen takaa noutamaan vesi tällaisesta vesipostista. Ensimmäisenä täyttövuorossa olevan pojan kannu vetää pari litraa, hevosmiehen tankki 800 litraa. Kuvassa näkyy Henkan lisäksi lippalakkipäinen hevosmies nimeltään Fredriksson sekä hevonen ja tankki.

Nykyisen Päiväkoti Karhin takana sijainnutta vesihautaa on todennäköisesti käytetty 1900-luvun alun linnoitustöissä olleiden miesten ja hevosten vesihuoltoon. Tästä vesihaudasta Heleniuksetkin hakivat vettä puutarhaansa kottikärryillä ja kanistereilla. Kunnallistekniikkaa alettiin rakentaa Konalaan 1968. Sitä ennen kaivot olivat talvisin usein tyhjiä, ja kaupunki toi säiliöautolla kaivoihin vettä.

Saunat ja pyykkituvat

Vielä 1940- ja 1950-luvulla oli harvassa talossa oma sauna. Paikkakunnalla toimi kaksi yleistä saunaa, joissa käytiin saunomassa kerran viikossa. Hemmingintielle toimi Bergströmin sauna. (Hemmingintietä, joka oli samansuuntainen nykyisen Knuutintien kanssa, ei enää ole). Nykyään paikalla sijaitsevat Henrikintie 5 – 7:n talot ja lasten päiväkotia Taneli. Nurmisen sauna eli invis sijaitsi Marttilan invalidikylässä, Korsutie 22:ssa. Pojat ihmettelivät saunomassa olleita jalattomia

Henkka Heleniuksen haastattelu

6

tai kädettömiä kylpijöitä.

Pyykit vietiin pärekoreissa Bergströmin pyykkitupaan pestäviksi.

Seurakunnan toimintaa: poikakerho ja rippikoulu

Reimarlan puoleisessa vanhassa kyläkirkossa nuoriso-ohjaaja Keijo Hellgren piti kerran viikossa poikakerhoa, johon kuului kymmenkunta 8 – 12 -vuotiasta poikaa. Henkka oli mukana kerhossa 3 – 4 vuotta. Kerhossa rakennettiin muun muassa lennokkeja sekä katseltiin rainafilmejä ja diakuvia.

Kerho järjesti myös seurakuntien poikakerhojen välisiä hiihto- ja polkupyöräkilpailuja.

Kilpahiihtoja oli muun muassa Kotkassa ja Käpylän Taivaskalliolla.

Rippikoulua käytiin viikolla iltaisin, ja asiaan kuuluviin jumalanpalveluksiin osallistuttiin sunnuntaisin. Rippikoulun opettajana toimi pastori Sakari Kuosmanen. Tämä kaikkien tuntema

Isä Camillo ajoi motorisoidulla polkupyörällään hoitamassa tehtäviään. Kuosmanen näki kirkolta suoraan urheilukentälle tunnistaen usein sunnuntaisin rippikoululaisia pelaamassa kentällä jääkiekkoa, vaikka näiden olisi pitänyt olla kuuntelemassa saarnaa. Kuosmanen oli ilmoittanut pelaavansa mielellään poikien kanssa jääkiekkoa. Sunnuntaisten kirkossakäyntien laiminlyönnit korjattiin, kun jäät olivat sulaneet. Henkka oli ensimmäisten Pitäjänmäen kirkossa konfirmoitujen rippikoulupoikien joukossa vuonna 1960.

Henrik Heleniuksen haastattelu 13.7.04 ja muistiinpanot 29.9.04 yleisötilaisuudessa: Seija Korpela

